

Борбена готовост, ред и дисциплина у Првом крајишком корпусу Војске Републике Српске (1993–1995)

Оригинални научни чланак

Горан Латиновић

Универзитет у Бањој Луци, Филозофски факултет, Босна и Херцеговина
goran.latinovic@ff.unibl.org

Историчар који покушава да се бави историјом Републике Српске и нарочито историјом Војске Републике Српске суочава се са тешко премостивом препреком у виду чињенице да је архивска грађа Војске Републике Српске дијелом уништена, дијелом отуђена и дијелом никако или веома тешко доступна истраживачима. Отуда и веома мали број озбиљних научних радова о важним темама из историје Војске Републике Српске. Једна од тих тема је и стање борбене готовости, реда и дисциплине у Војсци Републике Српске на различитим нивоима, од чега је на концу и зависила успјешност извођења борбених дејстава. Рад о борбеној готовости, реду и дисциплини у Првом крајишком корпусу, који је заснован готово искључиво на изворима првог реда, који до сада нису били коришћени, представља први историографски покушај да се ово важно питање покуша реконструисати до мјере у којој би била разумљивија ратна историја овог Корпуса, као најзначајнијег у систему одбране Републике Српске (1992–1995).

Кључне ријечи:

Република Српска, Војска Републике Српске, Први крајишки корпус, борбена готовост, ред и дисциплина

Combat readiness, order and discipline in the First Krajina Corp of the Army of the Republic of Srpska (1993–1995)

Goran Latinović

University of Banja Luka, Faculty of Philosophy, Bosnia and Herzegovina
goran.latinovic@ff.unibl.org

A historian who tries to research a history of the Republic of Srpska, especially the Army of the Republic of Srpska, faces with a hardly surmountable obstacle in the fact that archives of the Army of the Republic of Srpska have been partially destroyed and partially taken away, and partially still unavailable. Hence, a very small number of serious scientific articles on such important topics has been written. One of those topics is combat readiness, order and discipline in the Army of the Republic of Srpska, on various levels, which was significant factor of waging the war. An article on combat readiness, order and discipline in the First Krajina Corp is based on the first degree sources and it is the first historiographical attempt to reconstruct this segment of the past, so that the history of the Corp, as the most significant in the system of defense of the Republic of Srpska (1992–1995), would become more understandable.

Key words:

The Republic of Srpska, the Army of the Republic of Srpska, the First Krajina Corp, combat readiness, order and discipline

Увод

Војска Републике Српске формирана је 12. маја 1992. године, а седам дана касније Пети корпус Југословенске народне армије, са командом у Бањој Луци, преименован је у Први крајишки корпус. Најзначајнија офанзивна операција Првог крајишког корпуса била је „Коридор-92”, којом је успостављена територијална цјеловитост Републике Српске и омогућено функционисање државног система. Корпус је у јулу 1992. године имао 43.128 припадника, да би његово бројно стање до краја исте године нарасло на 72.330 бораца, а попуњеност у односу на предвиђену формацију износила је чак 113%. (Borojević & Ivić, 2014, p. 85; Jurišić et al., 2022, pp. 59–60; Dimitrijević, 2023, pp. 99–103). Корпус је, као и читава Војска Републике Српске, био доминантан у борбеним дејствима против непријатељских снага током 1992. и 1993. године, да би у извјештајима о борбеној готовости, реду и дисциплини у Корпусу, почевши од реферисања у јануару 1994. године, били примијећени процеси који су објективно утицали на снагу Првог крајишког корпуса и који су се постепено усложњавали до краја 1995. године.

Ратна 1993. година

Главни штаб Војске Републике Српске наредио је 24. јануара 1994. године командама свих корпуса ВРС да 29. јануара исте године одрже реферисање по свим елементима борбене готовости јединица ВРС. Циљ реферисања био је да у зонама одговорности свих корпуса буде сагледано објективно стање на ратишту, да се дају позитивна и негативна искуства из свих сегмената вођења оружане борбе, укључујући и оцјену старјешинског кадра, затим да буде дата оцјена објективних могућности сопствених јединица и у складу с тим предложене мјере и поступци у циљу подизања борбене готовости, реда и дисциплине. (AVRS, GŠ, 1994, januar 24). Извршавајући наређење команданта Главног штаба, команда Првог крајишког корпуса ВРС сачинила је реферат о борбеној готовости сопствених јединица, који се односио на 1993. годину. Зона одговорности Првог крајишког корпуса била је велика и обухватала је 16.650 квадратних километара, што је представљало око 50% тадашње територије Републике Српске. Корпус је покривао 1.260 километара фронта, имао је 40 јединица ранга бригаде и пука, десет самосталних јединица ранга батаљона и дивизиона, са око 84.000 бораца, али са недовољном попуњености старјешинским кадром, тако да је најслабија тачка у командовању била на нивоу чете, вода и одјељења. И поред тога, руковођење и командовање у Првом крајишком корпусу било је јединствено и одвијало се преко двије оперативне групе, пет тактичких група, 30. пјешадијске дивизије и осталих самосталних јединица. Попуњеност Првог крајишког корпуса била је изузетно висока и износила је 96%, тј. Корпус је сљедовало 87.449 припадника, а имао је 83.907. (AVRS, КРКК, 1994, januar).

Команда Првог крајишког корпуса навела је два кључна оперативно-так-

тичка проблема у својој зони одговорности. Уз хрватске снаге у Орашју, које су онемогућене да продру у дубину српске територије и споје се са муслиманским снагама у Градачцу, други проблем представљале су муслиманске снаге у Поусорју, Тешњу и Маглају, које су, иако у потпуном окружењу, за себе везале девет бригада Првог крајишког корпуса. И поред темељито разрађених планова за овладавање тим подручјем, сви покушаји јединица Првог крајишког корпуса остали су безуспјешни, због добро организоване одбране и ријешености Муслимана да се боре за опстанак на територији коју сматрају својом. Осим тога, команда Првог крајишког корпуса примијетила је да се код већине бораца осјећа пасивност због политичког недефинисања тог подручја и увјерења да ће неки дијелови територије морати бити уступљени, као и увјерења да је рат завршен или је пред завршетком и да треба сачувати живот. Команда је примијетила још и то да дио бораца са тог подручја (Добој, Озрен и Теслић) размишља на начин да треба да их ослободе и чувају Крајишници, да би они могли слободније да се понашају и баве другим пословима, попут кријумчарења. Међутим, обавјештајно-безбједносним радом спречавана је недозвољена трговина, како на том, тако и на другим подручјима у зони одговорности Првог крајишког корпуса. (Ibid.)

Неколико елемената утицало је неповољно на руковођење и командовање, као битан чинилац борбене готовости јединица Првог крајишког корпуса током 1993. године: неријешени материјални и социјални проблеми бораца и породица погинулих, као и ратних војних инвалида, затим недјелотворност и непотпуност функционисања органа власти, посебно у вези са спровођењем уредбе о обезбјеђивању пакета за војне обвезнике и њихове породице. Уз то, на руковођење и командовање, односно на борбену готовост, утицали су и позадински проблеми, попут нередовног снабдјевања муницијом, погонским горивом, храном, одјећом, обућом и сл. Ови проблеми ријешавани су на нивоу општина и пословних предузетника, али су те могућности у значајној мјери биле исцрпљене већ током 1993. године. Посебно је наглашен проблем исхране бораца, који се огледа у смањењу оброка, а који привреда није у стању да рјешава. Здравље људи било је све више угрожено, слабом исхраном, лошом одјећом и обућом. На морал бораца Првог крајишког корпуса током 1993. године посебно негативан утицај имала је акција „Септембар-93”, коју је команда Корпуса схватила као кулминацију неријешених социјалних и позадинских проблема. Ипак, оцијењено је да су дешавања у Бањој Луци, односно побуна дијела јединица Првог крајишког корпуса, била организована с намјером изазивања сукоба у редовима ВРС. (Ibid.)

Током 1993. године Први крајишки корпус имао је 851 погинулог припадника, 7.221 рањеног, 6.300 обољелих и 226 психотрауматизованих. Битан показатељ реда и дисциплине било је кривично гоњење припадника Првог крајишког корпуса. Наиме, војно тужилаштво при команди Корпуса покренуло је кривично гоњење против укупно 2.894 својих припадника, тј. против

2.787 војника, 52 подофицира и 55 официра, по разним основама: због кривичних дјела против државног уређења и безбједности земље (против 131 припадника или 5%), због кривичних дјела против оружаних снага (против 2.163 или 75%), због кривичних дјела против човјечности и међународног права (против 15 или 0,5%), због кривичних дјела против имовине (против 206 или 7%), због кривичних дјела против безбједности јавног саобраћаја (против 17 или 0,5%), због кривичних дјела против живота и тијела, од којих се највећи број односи на убиство и убиство из нехата (против 209 или 7%) и због осталих кривичних дјела (против 153 или 5%). Посљедица свих кривичних дјела током 1993. за које је војно тужилаштво покренуло кривично гоњење била је смрт 92 војника и 159 невојних лица, тешка тјелесна повреда 20 војних и 66 невојних лица и лака тјелесна повреда 24 војна и 33 невојна лица. Кривично дјело против оружаних снага односило се у највећем броју на самовољно удаљавање и бјекство из оружаних снага (1.022 лица) и на неодазивање војном позиву и избјегавање војне службе (980 лица). (Ibid.)

Ратна 1994. година

Команда Првог крајишког корпуса извијестила је Главни штаб ВРС у јуну 1994. године о стању и могућностима за даља дејства, наводећи да је највећи проблем у Оперативној групи 9, са командним мјестом у Добоју, недовољна или слаба мотивисаност за нападна дејства, нарочито након губитка положаја на Вијенцу и јужно од Теслића. Могућности за офанзивна дејства више није било ни у Оперативној групи „Влашић”, као ни у 30. пјешадијској дивизији, али су постојали сви услови за успјешну одбрану постојећих линија фронта. Исто стање борбене готовости постојало је и у пет тактичких група. Команда Првог крајишког корпуса примијетила је да на морал бораца утичу одређене слабости у појединим општинама, попут пропуста приликом мобилизације војних обвезника, спором и недјелотворном рјешавању статусних и других питања бораца, породица погинулих бораца и инвалида рата, као и чињеница да је стање безбједности, иако успјешно функционише, оптерећено низом слабости и проблема од којих је најизраженији недостатак одговарајуће правно-законске регулативе и недовољна увезаност безбједносног система. То је довело до такве распрострањености криминала по врстама, обиму и носиоцима да пријети функционисању органа појединих локалних власти и нарушавању борбене готовости појединих ратних јединица, чиме доводи у питање активну одбрану на појединим дијеловима фронта, а нарочито на теслићком ратишту. Томе треба додати и појаву параслужби, чије се дјеловање манифестује углавном кроз уцјене грађана, подметање минско-експлозивних направа и сл, што доприноси општој имовинској, правној и личној несигурности бораца и грађана. (AVRS, КПКК, 1994, јуни).

Негативан утицај на борбену готовост Првог крајишког корпуса имала су и међустраничка сукобљавања, као и појава дезинформација и гласина,

као посебног вида непријатељске пропаганде, нарочито у срединама које су ближе линији фронта, у смислу исељавања становништва и сл. Све израженији социјални проблеми, незадовољство становништва и борачког састава, у комбинацији са непријатељским психолошко-пропагандним дјеловањем, стварали су могућност манипулисања борачким саставом и најнепосредније слабили борбену готовост јединица Првог крајишког корпуса. Борбену готовост у јуну 1994. године нарушавала је и околност да су били у току и пољопривредни радови праћени захтјевима за одсуством из јединице, а немогућност њиховог испуњавања, усљед ситуације на фронту, доводила је до незадовољства бораца. Иако је Корпус успјешно водио борбена дејства и контролисао значајан дио простора, код дијела бораца јавиле су се различите дилеме у вези са циљеви борбе, што је довело до одсуства офанзивности јединица. (Ibid.)

На борбену готовост Првог крајишког корпуса посебно је утицало позадинско снабдјевање, јер су у јуну 1994. године материјалне резерве на трупном и вантрупном нивоу, као и материјалне резерве на територији у зони одговорности Корпуса биле потпуно истрошене и постале су главни ограничавајући чинилац у планирању и извођењу борбених дејстава, нарочито офанзивних. Резерве муниције биле су на нивоу од 0,2 до 1 борбеног комплета, а за неометано извођење борбених дејстава била су потребна 3 борбена комплета. Величина зоне одговорности и дужина линије фронта коју је Први крајишки корпус обезбјеђивао утицали су и на потрошњу горива, и поред мјера штедње и увођења коњских запрега у готово свим јединицама. Путеви достављања хране, воде и материјално-техничких средстава, као и санитарско превозење рањеника, дугачки су од 100 до 250 километара у једном правцу, па је за обављање основних функција позадинског обезбјеђења, руковођења и командовања јединицама, дневно потребно 12 тона дизел горива и двије и по тоне безоловног бензина. Команда Првог крајишког корпуса обезбјеђивала је редовним путем преко 14. позадинске базе око 20% горива, а остатак из других извора, преко донатора и куповином. Команда је процијенила да ће стање борбене готовости бити додатно нарушено, чак и вођење активне одбране, уколико не буду обезбјеђени реални извори попуне муницијом и горивом. (Ibid.)

Главни штаб ВРС наредио је 23. јануара 1995. године да команде свих корпуса изврше ново реферисање о борбеној готовости (AVRS, GŠ, 1995, januar 23), што је команда Првог крајишког корпуса учинила само четири дана касније. Оперативно-тактичко стање у зони одговорности Корпуса било је добро и стабилно након што су током 1994. године сломљени сви покушаји непријатељских снага да продију линије одбране Корпуса и заузму Возућу, Добој, Теслић и Србобран. Међутим, дуготрајно вођење борбених дејстава довело је до претрпљених губитака, материјалне исцрпљености људства и територија, све тежег стања бораца и њихових породица, као и исељавања

становништва са угрожених подручја, па је постајало све теже вршити попуњу новим војницима. Осим тога, Први крајишки корпус формирао је током 1994. године шест јединица еквивалента бригада, наоружао их, снабдио муницијом, опремио одјећом, обућом и интандантском опремом и упутио у зоне одговорности других корпуса као помоћ на угроженим правцима, задржавши при томе борбену готовост и стабилност фронта у сопственој зони одговорности. Иако је морал бораца Првог крајишког корпуса омогућавао извршење дефанзивних борбених задатака, недовољна мотивисаност за офанзивна дејства последица су формираног схватања да су Срби своје територије ослободили. (AVRS, КРКК, 1995, јануар)

Међутим, борбену готовост током читаве 1994. године оптерећивао је премор људства и честа употреба на угроженим и осјетљивим правцима, систем укупног позадинског обезбјеђења, нарочито недостатак муниције, горива и резервних дијелова, затим спорост у ријешавању социјалних и других проблема бораца и њихових породица, као и отежана попуна јединица због умањеног регрутног контингента и дезертерства. Позадинско обезбјеђивање преко легалног носиоца, тј. 14. позадинске базе, покривало је свега 26% потреба Првог крајишког корпуса за муницијом, 20% потреба за дизел горивом, 23% за бензином и 37% за лијековима, завојним материјалом и другим санитарским потребама. Стога су јединице морале саме да набављају неопходна средства, што се одражавало на способност вођења борбених дејстава. Исхрана бораца је током 1994. године смањена на минимум, па су припремана само два obroка дневно, без меса, што не само да слаби борбену готовост, него и нарушава здравље бораца у условима појачаних психо-физичких напрезања. На борбени морал припадника Првог крајишког корпуса неповољно је утицало широко распрострањено увјерење да се њихови проблеми свјесно и намјерно запостављају, па су и војничке плате касниле седам мјесеци, односно плата за мај 1994. била је посљедња исплаћена у тој години, а пет мјесеци нису исплаћене ни инвалиднине. Борце је почео све више да заокупља проблем њихове перспективе по завршетку рата, па је примијећено да су размишљања о пљачки и приватизацији државне имовине постала све раширенија. Схватање да ће до државне имовине доћи они који нису учествовали у рату, а да ће борци остати без радних мјеста или доћи у зависност од ратних профитера, постало је све раширеније, што је неминовно утицало на морал и борбену готовост. (Ibid.)

Попуњеност јединица Првог крајишког корпуса на крају 1994. године износила је 85%, односно након одређених организацијско-формацијских промјена сљедовало му је 102.316 људи, а имао је 87.372 припадника. Током 1994. године приведено је 1.427 дезертера и спроведено у јединице Корпуса. Најизраженији безбједносни проблеми у јединицама Првог крајишког корпуса током 1994. године били су дезертерство, избјегавање војне обавезе на основу донаторства и службеног положаја, неорганизовано напуштање

положаја и непријатељско заробљавање ратне технике и борбених средстава, недозвољена трговина са непријатељском страном, недисциплина, алкохолизам, убиства, самоубиства, саморањавања и међусобна рањавања. Безбједносни проблеми у зони одговорности Корпуса обухватили су још и нефункционисање појединих сегмената органа власти у вези са стварањем услова за вођење оружане борбе и пребацивање одговорности на војне структуре, затим демографско пражњење појединих пограничних насеља уз благонаклон став локалних власти и дјеловање политичких субјеката у смислу утицања на војно организовање. (Ibid.)

Током 1994. године Први крајишки корпус имао је 1.034 погинула припадника и 67 умрлих, 8.529 рањених, 6.442 обољела и 873 психотрауматизованих. (Ibid.)

Ратна 1995. година

Ново наређење Главног штаба ВРС о реферисању о стању борбене готовости свих корпуса упућено је 17. јула 1995. године. (AVRS, GŠ, 1995, јули 17). Команда Првог крајишког корпуса имала је спремно реферисање, тако да га је упутила већ наредног дана. Команда је очекивала напад непријатељских снага на оперативно-тактичким правцима: Купрес – Шипово – Кључ, Травник – Јајце, Жељезно Поље – Шипраге – Котор Варош, Тешањ – Добој, Грачаница – Требава, Завидовићи – Бановићи, Градачац – Модрича, Градачац – Брчко и Орашје – Пелагићево, с основним циљем да снаге Корпуса буду разбијене на основним положајима, да хрватско-муслимански непријатељ овлада Шиповом, Србобраном, Котор Вароши, Теслићем, Добојем, Модричом и Брчком, да продужи даља дејства долинама Врбаса, Врбање, Украине, Босне и Тиње, пресијече територију Републике Српске на више дијелова, затим приступи уништавању снага Корпуса до коначног овладавања цјелокупном територијом Републике Српске. (AVRS, КРКК, 1995, јули).

Међутим, оперативно-тактички положај јединица Првог крајишког корпуса у цјелини је био добар, премда је борбена готовост опадала усљед све израженијег недостатка материјалних средстава, муниције и горива, као и умора људства, чија замјена није могућа због ангажовања јединица Корпуса на другим ратиштима, изван сопствене зоне одговорности. Све израженији проблем постајало је дезертерство, па је само из зона одговорности 30. пјешадијске дивизије и Оперативне групе 9 дезертирало 895 војних обвезника. Нарочити проблем било је техничко обезбјеђење, а посебно недостатак моторног уља и гума, које су због коришћења возила у врло тешким теренским условима дотрајале у таквој мјери да је њихово даље коришћење постало озбиљна опасност по безбједност саобраћаја. Опадале су залихе хране, одјеће, обуће, лијекова... И поред тога, линије фронта које је држао Први крајишки корпус биле су стабилне, а његова попуњеност људством износила је 81% у односу на сљедујућу формацију, тј. недостајало је 15.606 војних обвезника.

Корпус је од почетка рата до јула 1995. године имао 5.757 погинулих бораца, 22.392 рањена борца (7.422 теже рањена и 14.970 лакше рањених бораца), 210 несталих и 158 заробљених бораца, тј. укупно 28.517 избачених из строја, од којих је 10.141 представљало неповратни губитак. (Ibid.)

Након потписивања Дејтонског мировног споразума 21. новембра 1995. године, команда Првог крајишког корпуса извијестила је Главни штаб ВРС о стању борбене готовости својих јединица, као и о стању реда и дисциплине у њима. На почетку 1995. године, јединице Првог крајишког корпуса биле су груписане у четири оперативне групе, једну дивизију и четири тактичке групе, док је неколико јединица било ван ових састава. На крају 1995. године, усљед крупних оперативно-стратегијских промјена у окружењу (пад западног дијела Републике Српске Крајине и губитак зоне одговорности Другог крајишког корпуса ВРС), као и губитка дијела зоне одговорности Првог крајишког корпуса, јединице Корпуса биле су груписане у три оперативне групе, једну дивизију и једну тактичку групу, а неколико јединица и даље је било на непосредној вези са командом Корпуса, тј. изван наведених састава. Зона одговорности Првог крајишког корпуса обухватала је 9.450 квадратних километара, а линија фронта коју је Корпус покривао била је дуга 655 километара. Током 1995. године највећи проблем у функционисању руковођења и командовања јединицама Корпуса било је недовољно и нередовно позадинско обезбјеђење, посебно кад је ријеч о снабдјевању јединица муницијом, погонским горивом, храном, одјећом и обућом, јер је редовним путем подмиривано само 20% основних потреба јединица Корпуса. Нарочити проблем у извођењу борбених дејстава био је нижи командни кадар (чета, вод и одјељење), који није задовољавао, превасходно недостатком потребног ауторитета. Команда Првог крајишког корпуса била је сасвим незадовољна редом и дисциплином, усљед великог броја пропуста и недосљедног извршавања наређења. На борбену готовост утицала је и чињеница да су јединице попуњаване војним обвезницима свих годишта, који су различито савладавали физичке напоре и који су се прилагођавали једни другима, што је долазило до изражаја у извршавању офанзивних задатака. (AVRS, КРКК, 1995а, decembar; 1995b, decembar).

На борбени морал, а тиме и на борбену готовост, ред и дисциплину у Првом крајишком корпусу током 1995. године негативно је утицало више чинилаца: отворено сврставање Сјеверноатлантског савеза и војна подршка непријатељима ВРС, изузетно снажна психолошко-пропаганда дјелатност из вана и преко непријатељских средстава информисања, што је у многоме утицало на стварање несигурности и неповјерења у коначан исход рата, затим пад Републике Српске Крајине, сукоб између државних руководства Савезне Републике Југославије и Републике Српске, размимоилажење политичког и војног руководства Републике Српске, веома тежак положај војне организације пред и током најтежих борби, због недостатка муниције, горива и

опреме, што је психо-физички исцрпљивало борацки састав, осиромашење породица бораца, уз истовремено богаћење појединаца и присуство криминала. (Ibid.)

Током 1995. године Први крајишки корпус имао је 970 погинулих, 4.986 рањених, 1.004 нестала и 170 заробљених бораца, а појавиле су се и мање епидемије заразних болести: туларемије (126 обољених бораца), ентероколитиса (75 обољелих) и хеморагичне грознице (46 обољелих). Непосредна штета од НАТО бомбардовања материјално-техничких средстава, опреме и објеката у зони одговорности Првог крајишког корпуса износила је 30.140.000 америчких долара. Уз то, привредни ресурси на том подручју били су истрошени, па је постојао хронични недостатак финансијских средстава. (Ibid.)

Самовољно удаљавање и бјекство из јединица Првог крајишког корпуса током 1995. године извршило је 7.248 војних обвезника, што је било 8% у односу на укупно бројно стање Корпуса, а приведено је 7.209 дезертера. Поднесене су кривичне пријаве против 6.603 лица (7,3% у односу на укупно бројно стање Корпуса), од чега 6.451 због дезертерства (98%), 78 због дјела против имовине (1%) и 74 због неизвршавања или одбијања наређења (1%). Дезертерство је на извјестан начин и легализовано, и то тако што војни обвезници који самовољно прелазе из једне у другу јединицу буду примљени у новој средини без икаквих посљедица. Из Првог крајишког корпуса у друге ратне јединице прешло је око 4.500 људи, а у Министарство унутрашњих послова око 800. Одзив војних обвезника на мобилизацију током 1995. године кретао се од 45,5% у Лакташима до 74% у Бањој Луци, око 25% бораца каснио је са повратком у своју јединицу након упућивања на одмор, а 2–3% бораца није се уопште враћао. (Ibid.)

Осим тога, током 1995. године било је укупно 135 ванредних догађаја у зони одговорности Корпуса: 15 самоубиства, 20 убистава, 23 погибије у несрећним случајевима или из нехата, 50 саморањавања и 26 повреда у саобраћајним несрећама. Највише ванредних догађаја било је у 27. моторизованој бригади (24), а затим у 1. теслићкој и 1. оклопној бригади (по 15). Већина убистава и саморањавања извршена је у пијаном стању, половина случајева у ратној јединици, а половина изван ње. Команда Првог крајишког корпуса оцијенила је у децембру 1995. године опште стање реда и дисциплине, које се односи на лични изглед, понашање и међусобно опхођење, као „никакво”. Поред осталих чинилаца који су довели до тога, наведено је и опште стање у друштву Републике Српске, нефункционисање система одговорности по цијелој дубини руковођења и командовања и неефикасност војно-судских органа. (AVRS, КРКК, 1995с, decembar).

Реорганизацијом ВРС, Први крајишки корпус преформиран је у Први корпус. Његова команда извијестила је у априлу 1996. године да је стање морала, као битног чиниоца борбене готовости, реда и дисциплине, у сталном опадању и да су присутни незадовољство и разочараност свих катего-

рија припадника Корпуса. Резервне старјешине који су први мобилисани и у великој мјери изнијели ратни напор, задржани су у јединицама и немају јасно дефинисан статус, демобилисани борци суочавају се са великим проблемима због спорог или никаквог оживљавања привреде, при чему већина не може да овјери здравствене књижице ради лијечења, јер ријетко које предузеће уплаћује допринос. Својим статусом незадовољна су била и професионална војна лица, а однос власти у Републици Српској према њима био је крајње неповољан, као израз већ започете кампање пред изборе који су планирани за септембар 1996. године. Команда Првог корпуса упозорила је на чињеницу да на становништво у зони одговорности Корпуса велики утицај има Хрватска телевизија, а да је оно ускраћено за програм Радио телевизије Србије, наглашавајући да је разочараност бораца врло опасна, због осјећаја потцијењености и запостављености. (AVRS, КПК, 1996, април).

Закључак

Политички, друштвени, привредни и безбједносни проблеми у Републици Српској у сложеним условима рата и оружане борбе неминовно су утицали на Војску Републике Српске и њену могућност вођења борбених дејстава. Проблеми који су непосредно утицали на борбену готовост, ред и дисциплину нису рјешавани, а њихов утицај на укупно стање у Првом крајишком корпусу, због дугог трајања, постајао је већи и значајнији, а из старих проблема проистицали су и нови. Све то заједно доводило је до исцрпљивања људских и материјалних ресурса и постепеног раста незадовољства бораца, превасходно због чинилаца изван војне организације, али управо оних који су утицали на њу. Први крајишки корпус све до љета и јесени 1995. године успјешно је бранио своју зону одговорности, премда су борбена готовост, ред и дисциплина, као кључни чиниоци за успјешно вођење борбених дејстава били у сталном опадању. Могућности за офанзивна дејства биле су значајно ослабљене током 1994. године, превасходно због све лошијег позадинског снабдјевања муницијом, погонским горивом, храном, одјећом и обућом, што је постало проблематично већ током 1993. године. Број дезертера постајао је све већи, одзив војних обвезника све мањи, кашњења бораца с одсуства све чешћа, а и број бораца који се уопште нису враћали у јединицу такође је растао. Број психотрауматизованих бораца Првог крајишког корпуса 1994. године био је већи за 286% у односу на 1993. годину, а број покренутих кривичних гоњења против дезертера, тј. оних који су самовољно напустили своју јединицу или су избјегавали војни позив, порастао је од 1993. до 1995. године за 222%. Ипак, у апсолутним бројевима радило се о свега 8% дезертера у односу на укупно бројно стање Првог крајишког корпуса током 1995. године, кад је ова појава постала најизраженија, што говори о високој патриотској свијести велике већине његових бораца, која није била нарушена и поред чињенице да је Корпус до јула 1995. године имао чак 28.517 избачених

из строја. Попуњеност Првог крајишког корпуса у односу на предвиђену формацију износила је 113% 1992, 96% 1993, 85% 1994. и 81% 1995. године. И поред свих негативних појава које су постајале све очигледније, Први крајишки корпус задржао је борбену готовост, ред и дисциплину на нивоу који му је омогућавао успјешно извршење дефанзивних борбених задатака, што је дошло до изражаја у заустављању даљег продора непријатељских снага 1995. године, у чему је улога Првог крајишког корпуса била пресудна.

Литература

Скраћенице:

AVRS – Архив Војске Републике Српске

ГШ – Главни штаб

КПКК – Команда Првог крајишког корпуса

КПК – Команда Првог корпуса

AVRS, ГШ. (1994, јануар 24). Наређење команданта ГШ, стр. пов. бр. 03/4-59.

AVRS, ГШ. (1995, јануар 23). Наређење команданта ГШ, стр. пов. бр. 02/2-181.

AVRS, ГШ. (1995, јули 17). Наређење команданта ГШ, стр. пов. бр. 03/4-1668.

AVRS, КПК. (1996, април). Referat o stanju borbene gotovosti Prvog korpusa za prvo tromesečje 1996.

AVRS, КПКК. (1994, јануар). Referat o borbenoj gotovosti jedinica Prvog krajiškog korpusa.

AVRS, КПКК. (1994, јуни). Referisanje o stanju i mogućnostima Prvog krajiškog korpusa za dalja dejstva.

AVRS, КПКК. (1995, јануар), Referat o stanju borbene gotovosti Prvog krajiškog korpusa.

AVRS, КПКК. (1995, јули) Referisanje o stanju borbene gotovosti Prvog krajiškog korpusa.

AVRS, КПКК. (1995a, децембар). Referat za godišnju analizu borbene gotovosti jedinica Prvog krajiškog korpusa.

AVRS, КПКК. (1995b, децембар). Referat za godišnju analizu reda i discipline jedinica Prvog krajiškog korpusa.

AVRS, КПКК. (1995c, децембар). Analiza stanja reda i discipline u Prvom krajiškom korpusu.

Borojević, D. & Ivić, D. (2014). *Vojska Republike Srpske 12. maj 1992 – 31. decembar 2005*. Srpski ratni veterani opštine Čukarica.

Dimitrijević, B. (2023). „*Vojska brza kao vjetar*“. *Vojska Republike Srpske u ratu 1992–1995*. Архив Војводине, Институт за савремену историју и Архив Републике Српске.

Jurišić, D., Obrenović, P., & Vulin, Lj. (2022). *Vojska Republike Srpske*. Републички центар за истраживање рата, ратних злочина и тражење несталих лица.